

BORISLAV MIKULIĆ

VOLJA ZA SVE, A NE VOLJA SVIH

U SVJETLU AKTUALNIH STUDENTSKIH AKCIJA REDOVITI PROFESOR NA ODSJEKU ZA FILOZOFIJU FFZG-A GOVORI O OPRAVDANOSTI I LEGITIMNOSTI NJIHOVIH ZAHTJEVA I METODA, CINIZMU INSTITUCIJA, BAUKU DIREKTNE DEMOKRACIJE, MEDIJSKOM TRETMANU INICIJATIVE, NJEZINIM RAZLIČITIM ASPEKTIMA I IMPLIKACIJAMA

MARKO POGAČAR I STIPE ČURKOVIĆ

Od prvog dana blokade podržali ste zahtjeve studenata i metodu kojom se još služe ne bi li se izborili za njihovo ispunjenje. Neki vaši kolege, profesori s Odsjeka za filozofiju FF-a, opetovano su metodi osporavali legitimitet. Smatrate li Vi zahtjeve opravdanim, metodu legitimnom?

– Naravno da zahtjeve i metodu smatram legitimnim, inače ne bih podržao tu inicijativu i cijelu akciju! O ciljevima je već puno rečeno, oni nisu ni nešto novo ni nečuveno – besplatno visokoškolsko obrazovanje u javnom sektoru postojalo je i u “trulom socijalizmu” i u zapadnoevropskim državama ili tzv. društvima blagostanja, a u veliku broju evropskih država postoji i danas. Interesantan je primjer Njemačke, od petnaest saveznih pokrajina, koje u području kulture i obrazovanja imaju zapravo konfederalan status, samo je šest uvelo studentske participacije u troškovima studija, a devet ima samo upisnine. Svaka je njemačka pokrajina kao jedna omanja evropska država, tako da onom broju država s besplatnim visokim školstvom treba, kako se kaže, “pisati jedan, pamtiti devet”! Hoću reći, sadržaj zahtjeva studentske inicijative nije ništa nečuveno. Međutim taj “retro”-zahtjev već samim svojim ponavljanjem izražava nekoliko momenata koji mu daju karakter radikalno novog ili zapravo začudnog, jer pretpostavlja ili povlači za sobom fundamentalnu redefiniciju društvenih prioriteta, odnosno reviziju neoliberalističkog karaktera društva, i time podrija psihološki okvir “mogućeg”, “realnog”, “ostvarivog”. Jedan moment jest artikulacija politike obrazovanja kao politike za sve. To je za mene najradikalniji novum te akcije koji premašuje

čak i antikapitalistički sadržaj. Zahtjev nije zapravo antikapitalistički, nego postavlja kapitalizmu pravila igre od kojih je država odustala. To je pravilo “za sve”, dok je socijalna država izručila stara pravila igre na raspolaganje “nekima”.

Zašto ne “antikapitalistički”...

– Pa zato što sve jači “kapitalistički moment” u obrazovanju, odnosno komercijalizacija obrazovanja ili izvrgavanje javnog obrazovnog sektora uvjetima tržišta, s kolanjem novca iz državnog budžeta, iz intelektualnih usluga koje fakulteti i instituti daju privrednom sektoru, i konačno iz školarina studenata kao primarnih potrošača te uslužne djelatnosti, treba dovesti u funkciju općih društvenih interesa kao što je upravo obrazovanje. Ili jednostavnije rečeno – tajkune treba natjerati da plaćaju poreze na ekstraprofite koje stječu u ovom društvu, jer je stabilno demokratsko društvo ono što u Evropi, SAD-u, Japanu, pa i Indiji omogućuje njihove ekstraprofite, a drugdje na Istoku to su vojne demokrate. Kina je sada paradoksalan slučaj sinteze partitokracije i profinerskog poduzetništva; to znači da kapitalizam kao način privredivanja i komunizam kao sustav vladanja mogu ući u “neprincipijelnu koaliciju”. Kakve su posljedice po društvo, to je drugo pitanje. Dakle, za moje razumijevanje, u ovoj akciji nije primarno ili nije samo riječ o antikapitalističkom protestu. Obrnuto, princip akcije je pozitivan – to je ponovna artikulacija univerzalne politike ili politike za sve, premda se radi o naoko partikularnu sektoru obrazovanja, i to još partikularnije, o visokoškolskom obrazovanju. Riječ je dakle o načinu univerzalizacije partikularnog, i odatle proizlazi i problem metode.

TRIK DELEGITIMACIJE PRAVA

Osujećeni gurui...

– Pa, treba znati da su ti “neki profesori s Odsjeka za filozofiju”, koje vi spominjete, a to je Žarko Puhovski, govorili razne koještarije. Na pripremnom javnim tribinama inicijative tvrdio je da obrazovanje nije pravo nego privilegij, što je potpuno voluntaristička kontrafaktička tvrdnja, isisana tko zna odakle, iz privatno-psiholoških idiosinkrazija tog čovjeka-institucije s hipertrofiranim pravom javnosti. Kad je počela akcija, tvrdio je da je ona “legitimna, ali nedemokratska”. Onda je u njegovu

profesorskom carstvu akcija postala siledžijska i kriminalna jer ste ga natjerali da “krši zakon” time što ne izvršava radnu obavezu nastavnika. Konačno, u njegovu mentalnom svijetu akcija nije bila dovoljno radikalna, vi ste za dotičnog revolucionara “impotentni”; ispod razine ‘68. To je dakle govor uvrijeđena, osujećena gurua, subjekta koji za sebe samoga pretpostavlja da zna, ali nije shvatio da vaša akcija nije ponavljanje ‘68, kao što to nisu shvatili ni mnogi drugi.

Kao što se vidi iz toga niza njegovih cikcak izjava, riječ je o pseudoargumentu koji sadrži trik delegitimacije prava na prosvjed pozivanjem na ono liberalno načelo da je sloboda ili pravo svakog pojedinca ograničeno slobodom ili pravom drugog – što znači, vaše pravo na prosvjed ograničeno je mojim pravom da ne budem uznemiravan! Ne možete praviti revoluciju jer to narušava građanski mir ili kućni red. To nije samo argument liberalnih “lijepih duša”, to je vučji trik pod ovčjom kožom, jer je dotični dežurni komentator svega i svačega dao šlagvort i smjernicu dekanu Filozofskog fakulteta, a vjerojatno i rektoru Zagrebačkog sveučilišta, kako da delegitimira studentsku akciju upornim ponavljanjem fikcije kako akciju ne podržava “većina studenata”. To je smisao one prividne kategorijalne konfuzije u glavi profesora političke filozofije kako bi plenum bio legitiman samo ako na njemu sudjeluje svih “9000 upisanih studenata”, a nema ih toliko, i odatle potječe i akcija uprave FF-a s online-referendumom. Cilj je samo delegitimirati plenum, što znači da je pravi trn u oku svima plenumski model odlučivanja ili tzv. “direktna demokracija”. Ona je ta koja delegitimira reprezentativni delegatski sustav parlamentarne demokracije koji je ogrezao u cinizmu ne-politike i otuđenju vlasti od “svih”. Zato s jedne strane u široj javnosti postoji takva fascinacija plenumskom akcijom, jer je javnost sita “kurvinske politike”, a s druge strane otpor inicijativi i od strane političkog establishmenta.

Interpretativna subverzija...

– Dakle, smisao priče o ne-legitimnosti nije pitanje točne ili netočne interpretacije studentske inicijative, nego njezina subverzivna promjena, blokada inicijative! Bivši asistent za predmet Uvod u marksizam,

kod kojeg sam i ja slušao, nastupa sada kao agent perverzije Marxove 11. teze: događaje ne treba uvijek iznova samo interpretirati, stalo je do toga da se oni promijene putem interpretativne subverzije. Isto tako perverzno politički establishment pruža "gandhijevski", pasivni otpor studentskoj inicijativi. Njihov je stav otpor ne-djelovanjem, ne-vršenjem vlasti, an-arhijom, o kojoj smo razgovarali s profesorom Despotom na njegovu predavanju o *arhe* i *anarchia* u okviru vaše tribine. To jasno pokazuje da su političari odlično razumjeli poruku inicijative: studentska akcija svojim autonomnim procedurama pokazuje da je i zašto je stranačka reprezentacijska politika mrtva, i zato odgovor na akciju ne-činjenjem i ne-obraćanjem studentima znači ne-priznavanje studenata kao političkog subjekta. Ova vlast, kakva jest, ne može djelovati drugačije jer će izgubiti ono posljednje što joj je ostalo – političku kontrolu distribucije javnih sredstava i drugih stranaka. Primorac ne može doći na plenum a da već nije pao samim dolaskom! On jako dobro shvaća da je plenum izraz radikalno druge političke subjektivacije. I rektor Bjeliš je prvog dana blokade izjavio da ne želi doći jer će se naći u "inferiornoj" poziciji. O tome je riječ. Taj strah za "potenciju" govori i iz lupetanja Puhovskog da je vaša inicijativa "impotentna" jer vi niste dovoljno radikalni.

Je li kategorija legitimnosti ovdje, s obzirom na prirodu zahtjeva i uvjetnu nenasilnost same metode, uopće primjerena?

– Jest primjerena, ali u drugačijem, jakom smislu riječi. Naime, legitimnost je stvorena samom inicijativom koja formulira opću volju ili volju *za sve*, a ne volju *svih* empirijskih pojedinaca. Artikulacija opće volje uvijek je konstrukcija općosti i sadrži moment uzurpacije, jer nosilac te artikulacije nužno je neko parcijalno kolektivno tijelo, a nikad doslovni svi. Nekoga može zaboliti trbuh pa on neće doći na direktnu demokraciju, ali neće zbog toga propasti plenum. Odatle legitimnost nije zajamčena količinom "svih", nego procedurom provedbe volje putem plenumske demokracije koja podrazumijeva prisutnost na mjestu odlučivanja, a ne delegatsko odlučivanje. Dakle, legitimnost ne dolazi izvana, osim ako legitimnost ne uzmemo u slabom smislu, npr. legitimno je tražiti besplatno obrazovanje u javnom sektoru jer smo ga već imali, jer ono i dalje postoji, jer je zajamčeno Deklaracijom UN-a i Ustavom Republike Hrvatske i sl.

NUŽNA TAKTIKA

O metodi

– Isto tako, što se tiče te famozne "metode", ona nije legitimna zato što je opravdana visokim ciljem, jer metoda – to nije naprosto blokada. Metoda – to je direktna demokracija, a blokada je njezin nužni, ali taktički moment. Nužnost nije jednako legitimnost. Stoga se u pitanju blokade ne radi o problemu "legitimnosti" – nijedno sredstvo ne može biti opravdano svrhom – nego o procjeni nužnosti ili primjerenosti ili svrhotnosti jednog aspekta metode. Taj odnos metode i cilja uvijek je deliberativan i riskantan. Naime, razlika između partikularnog problema, tj. besplatnog visokog obrazovanja u javnom sektoru, a to je jedno pitanje pored npr. zdravstva, i univerzalizacije toga problema na razini opće zajednice otvara prostor "nasilja". Taj razmak, koji tek treba ukinuti univerzalizacijom partikularnog, možemo kopati još dublje gundanjem o tome kako u plenumu ne sudjeluju ukupan broj upisanih studenata pa zato, navodno, nije legitiman. To je cinizam političke pseudoteorije, tipičan za liberalni Zapad. Možemo burgijati protiv toga i etički, npr. iz pseudobudističke perspektive, govoreći

kako je svako ustrajavanje na nečemu za pravo egoizam, "prijanjanje", strast, žed i izvor patnje koja priječi put do istinskog izbjavljenja. To je, dakako, pseudobudistički jer rani budizam ima drugačiji odgovor koji je potpuno "plenumski": stvar do koje nam je stalo postoji samo onoliko koliko smo joj predani; nema izbjavljenja iz svijeta bez puta izbjavljenja, bez prolaženja kroz svijet, jer čak su i najveći asketi najčešće samo tašte egzistencije.

Dakle, ono univerzalno nije uopće sadržano samo u cilju pod nazivom "besplatno obrazovanje za sve"; nego u pristajanju na način odlučivanja o tome. Metoda je legitimna zato što je radikalna u koncepciji, a ne u jednom taktičkom potezu. Taktika je nužna ili nenužna, primjerena ili neprimjerena, ali svakako uvijek podliježe reviziji kroz vrijeme. S njome ne smije stajati ili pasti cijela "metoda". Metoda nikad nije "cijela" kao ni istina.

Jednostavnom, jasno artikuliranom studentskom zahtjevu nadležne instance odgovaraju retorikom "nerazumijevanja" i konstantnim prokazivanjem studenata i involviranih profesora kao idealističkih utopista, a spomenutog zahtjeva kao nerazumnog, jer "ništa nije besplatno". Je li tu riječ o novoj strategiji političke pacifikacije ili jednostavno o ignoranciji i nekompetenciji nadležnih struktura?

– Zahtjev je posve jasan, ali nije u svim izjavama za medije jednoznačno iskazan. Npr. formulacija "potpuno javno financiranje obrazovanja" nije adekvatna formulacija za ono što se hoće reći, a to je "potpuno budžetsko financiranje javnog obrazovanja". No nerazumijevanje tu nije stvar intelektualnog deficita ili nedostataka komunikacije, obaviještenosti i sl. Naprotiv, svi su pre-informirani, i to u dvostrukom smislu: sadržajno, svi znamo što znači besplatno obrazovanje – obrazovanje bez dodatna plaćanja školarina ili participacija u troškovima studija na sveučilištima povrh svih onih životnih troškova koji ulaze u troškove studiranja, kao što su stanovanje, studentska pomagala, literatura, pa i sudjelovanje u studentskom socijalnom životu. Nerazumijevanje je etički stav, neprepoznavanje kao nepriznavanje. Kad netko krene od stava da "ništa nije besplatno", taj je ili debil ili pokušava debilizirati sugovornika. To smo vidjeli, resorno ministarstvo se prvo oglasilo preko jednog takvog, koji je studente proglasio "dječurlijom", a sâm govori kao brbljavo dijete koje je netom progovorilo. Onda je netko ipak shvatio da to tamo nije dječurlija, nego nešto odraslije i opasnije pa je državni tajnik u ministarstvu Radovan Fuchs na HTV-u posegnuo za ideološkom diskvalifikacijom kao da se radi o neokomunističkim militantima. To što se vi, ta "djeca", niste previše zbudili zbog tih diskvalifikacija, govori samo o tome da one potpuno promašuju vašu priču. Ignorancija i inkompetencija "nadležnih struktura" ponovo je dio političke pacifikacije ne-djelovanjem, ne-odgovaranjem na izazov! Oni ne smiju drugačije jer tada neće "vladati".

Ovih smo dana svjedoci da se zakon o povećanju ovlasti policije upućuje u hitnu saborsku proceduru. S druge strane, studentski zahtjev za besplatnim obrazovanjem svaki put iznova biva atomiziran na tehničko-pravna zamjenska pitanja o onome što je unutar postojećeg zakonskog okvira tobože jedino moguće. Dakle s

jedne strane imamo političku volju koja se bez međukoraka i birokratskog zatezanja direktno prevodi u promjenu legislative, a s druge disperziju političkog zahtjeva na birokratsko-pravnu mikrorazinu sve do brisanje njegova izvornog političkog smisla. Pierre Bourdieu je u kontekstu neoliberalizma govorio o "odumiranju lijeve ruke države". Svjedoci smo međutim i paralelna jačanja njezine desne, represivne ruke, čiji je povećanje policijskih ovlasti izravan indikator. Ti paralelni procesi u Hrvatskoj se odvijaju pod oznakom "demokratizacije" ili tranzicijskog približavanja "demokratskim standardima". Ne funkcionira li međutim ovdje samo ime demokracije kao šifra za njezino postepeno sužavanje, i potencijalno ukidanje?

– ŠTO SE TIČE TE FAMOZNE "METODE", ONA NIJE LEGITIMNA ZATO ŠTO JE OPRAVDANA VISOKIM CILJEM, JER METODA – TO NIJE NAPROSTO BLOKADA. METODA – TO JE DIREKTNJA DEMOKRACIJA, A BLOKADA JE NJEZIN NUŽNI, ALI TAKTIČKI MOMENT –

– Demokracija je zapravo već ukinuta ako pod demokracijom mislimo na aparat upravljanja. Stranački je parlamentarizam samo ukras države, i to ne samo u "istočnim" demokracijama gdje vladaju hunte, nego i u zapadnim, gdje su parlamentarne stranke odavno već dovoljno otvoreno postale *executive boards* politike koju određuju multinacionalni koncerni. K tome, sustavi javnog financiranja stranaka, zajedno s financiranjem crkve, u malim zemljama poput Hrvatske poprimaju kriminalno tajnovite elemente. Netko to može objašnjavati i opravdavati ovakvim ili onakvim "specifičnim kondicijama", ali stanje je neporecivo poražavajuće: crkvene zajednice dobivaju iz budžeta upravo onoliko koliko je potrebno, prema izračunima koje izbacuju razni stručnjaci i "stručnjaci"; za ispunjenje minimalnog zahtjeva studentske inicijative, ukidanje školarina kao dodatnog troška ili glavarine na opće troškove studiranja. Ta nebriga državnog aparata za sve gore stanje u obrazovanju, unatoč upumpavanju novca u regionalna sveučilišta, koje izgleda kao dokapitalizacija javnih poduzeća prije privatizacije, postaje, naravno, groteskno neskladna prema ovoj ubrzanoj promjeni zakona u svrhu povećanja ovlasti policije, u povodu jedne pljačke novca u kojoj su poginuli policajci. Taj rizik pogibije na poslu – i građevinci pogibaju na gradilištima pa ništa od pooštavanja zakona o nelegalnom zapošljavanju! – ovdje je samo izlika za "legitimaciju" pojačanja represije koju će prosječan građanin, zabrinut za svoje pravo na ne-uznemiravanje, prihvatiti bez razmišljanja. Ako tome dodamo još i najnoviju izjavu rektora Zagrebačkog sveučilišta Bjeliša kako nakon dislokacije nastave FF-a na "druge sastavnice sveučilišta" sâm FF više neće biti prostor sveučilišne autonomije, onda to nije ništa drugo nego poziv policiji da sama odluči hoće li intervenirati protiv narušivača javnog reda i mira u kvartu!

Rektor Bjeliš time je više pokazao užasavajuću sposobnost da proizvodi krizu nego

da vodi sveučilište u trenucima krize, ali ima nešto i smiješno u tome: on je reducirao "akademski prostor" na proces nastave u kojem, kao što znamo, još dominira jednosmjernost komunikacije nastavnik-student, taj idealni poligon za izivljavanje "profesorskog" egotripa, a sve ostale nastavničke djelatnosti, kao što je konzultativni odnos sa studentima, praćenje njihova istraživanja, pa knjige i drugi resursi, nova biblioteka itd. – sve to je kao neka mrtva nekretnina koju je, eto, zaposjela tamo neka dječurlija ili, još gore, neokomunistički militanti i protivnici "izvrnosti". To je nešto najgrotesknije što se nije moglo čak ni zamisliti da bi jedan rektor rekao!

PROBLEM AUTOKRATA

Zašto se ta eklatantna disproporcija ne problematizira javno? Ne upućuje li odsutnost takvih pitanja u javnome prostoru na odsutnost same kategorije javnosti u kantovskom smislu javne uporabe uma?

– Pa, javnost u smislu javne upotrebe uma pretpostavlja kritičku kulturu. Ona je u ovoj zemlji sistematski i planirano uništena odmah početkom 90-ih kao pseudo-univerzalističko nasljeđe koje je nadublje protivno "hrvatskom biću". U tome nisu sudjelovali samo novi ideološki komesari hrvatskog šovinizma preko HDZ-a, nego i liberalna inteligencija, velikim dijelom potekla iz sloja crvene aristokracije ili socijalističkog upravnog establishmenta, koja je tražila izliku u "objektivno egzistirajućem" ratu u Hrvatskoj, sve dok joj taj militantni šovinizam nije došao do grla. Shvatila je da ju je HDZ detronizirao oduzimanjem idejne hegemonije. Na to su odgovorili, kao što se sjećamo, idejnom protuofanzivom putem Erasmus Gilde s geslom vlast pripada onima koji imaju ideje, dakako neoliberalne, što drugo, i tako je, nakon što je priroda riješila problem autokrata Franje Tuđmana, krenula druga hrvatska tranzicija. Priča o kritičkoj kulturi zaboravljena je ili zapravo istisnuta sa scene pričom o političkoj kulturi u kojoj građanski liberali određuju što je pristojno, a što devijantno. Kritika takva kulturnog standarda politike, u kojem stranke i njihove intelektualne prikrpe monopoliziraju pravo na procese univerzalizacije, smatra se hiperkritikom, retro-ljevičarenjem i sl.

Prisustvovali ste i tribini na kojoj su ugledni profesori, protivnici egalitarnog, besplatnog obrazovanja dostupnog svima, prije svega ukidanja primarnog diskvalificirajućeg cenzusa u vidu sve većih i većih školarina, pokušali argumentirati svoju poziciju...

– Najprije, lijepo je i svakako "politički kulturno" što vi s uvažavanjem oslovljavate te kolege kao "ugledne profesore". Mene užasno nervira ta hijerarhijska, feudalna retro-svijest, taj pad u "kakanijsko", provincijalno austrijsko-carsko fetišiziranje akademskog statusa u kojem svatko s malom maturom predstavlja veličinu u kvartovskoj pekari. Ja sam se akademski kvalificirao u Njemačkoj gdje je takav pseudo-feudalni oblik svijesti potpuno nepoznat, profesore se u pravilu oslovljava građanski, gospodin ili gospoda NN, a izraz profesor ima posve sekularan, suhoparan smisao. Za ilustraciju, jednog Gadamera za njegova života nitko u njemačkim medijima nije zvao "akademik Gadamer", a pogledajte one snishodljive voditelje HTV-a koji svoje goste čak i ne oslovljavaju osobnim imenom, nego "akademike" ili "akademkinjo". To je groteskno! Najprije, "profesor" je tehnički termin koji označava s jedne strane srednjoškolskog nastavnika, a na sveučilištu označava rang ili status u platežnoj klasi. Dvojica od četvorice spomenutih

uglednika na tribini uopće nisu profesori, dok druga dvojica to jesu nominalno. Što se tiče stvarnosti te "ugledne profesure", to je upravo pitanje one "javne upotrebe uma," koju ste naprijed spomenuli, a ona pokazuje bezum profesorske zdravorazumske pameti.

Jasno artikuliranih argumenata, međutim, baš i nismo čuli. Ne čudi li da manje ili više otvoreni reprezentanti neoliberalne paradigme unutar akademskog miljea postaju sve manje i manje sposobni argumentirano artikulirati vlastitu poziciju (sa svim njezinim konkvencama), već se ona utemeljuje kao neproblematično, "zdravorazumsko" reprezentacijsko ishodište?

– Tamo nije bilo baš nikakvih argumenata, nego, kao što sam rekao, od jednog kolege sa zvanjem profesora čuli smo samo grotesknu konfuziju oko shvaćanja studentske inicijative. Kao da se njome zahtijeva univerzalno besplatno obrazovanje za svakog kome to padne napamet, što ne postoji valjda ni u naftaskim šekikatima poput Bahraina, a ne potpuno financiranje visokog obrazovanja u javnom sektoru. Taj mehanički-liberalno misleći inteligent tvrdi da se takvim zahtjevom stvara monopol i time sprečava "ljudsko pravo" na privatnu inicijativu. Pod time se može misliti samo osnivanje privatnih sveučilišta s pravom javnosti, ali on ne pita zašto se u Hrvatskoj ne dopušta osnivanje privatnih sveučilišta, nego se multipliciraju javna da bi bila privatizirana. Isto tako, umjesto umne argumentacije čuli smo od jednog docenta s filozofije jednu *ad hoc* analizu loše empirije hrvatskih sveučilišta, sve sâma opća mjesta i truizmi o netransparentnu trošenju proračunskog novca, kriterijima izvrsnosti, nužnosti ograničenja upisnih kvota, ali ta njegova "analiza" loše empirije uperena je jasno protiv vaše inicijative, koja hoće promijeniti upravo tu lošu empiriju. Zanimljivo je, međutim, s koje je pozicije on govorio! Pa dotični kolega, koji je poznat po tome što sâm sebe reklamira kao hodajuću izvrsnost na dvije noge, govorio je jasno s pozicije umišljena budućeg državnog tajnika: "Mi nemamo novac za to!" To "mi" je, dakako, država! Od profesora sociologije seksa čuli smo sve same aksiome socijaldarvinizma, koji su samo skup pretpostavki, logički faličnih u rasponu od "neosigurane tvrdnje" do "ne slijedi." To je skup pretpostavki jedne ideološke doktrine, tj. jednog vjerovanja, a sloboda toga vjerovanja ograničena je mojom slobodom da vjerujem u neke druge aksiome. Ako to predstavljate kao argumente, onda fingirate ne samo da je to racionalno nego da su i argumentacija o tome i uvjeravanje drugih samorazumljivo racionalni. Kao što dotična gospoda kolege ne dovode u pitanje svoje besplatno visoko obrazovanje stečeno ili u socijalizmu ili lokalnim stipendijama za inozemstva, tako sada ne dovode u pitanje ni neoliberalno platežno školovanje u kojem ga kapitaliziraju. Što god bilo vladajući sistem, oni su uvijek "gore".

IDEOLOŠKA KRITIKA SUSTAVA Akademске institucije, pa i ona s nedvojbeno najvećim simboličkim kapitalom u smislu generiranja društvene promjene, Filozofski fakultet, sve se više prešutno odriču svoje društvene funkcije. Konstantno unutarinstitucijsko "mijenjanje strana" s obzirom na kadrovske personalne i političke interese dovodi do ozbiljne delegitamacije institucije kao aktivna dionika društvenog polja...

– Ne, varate se, institucije jesu aktivni sudionici društvenog polja, samo ne u onom smislu u kojem biste vi to željeli. Institucije su dio ideološkog aparata države, njihova društvena funkcija jest da "kultiviraju" doslovno, tj. obrazuju i odgajaju, posreduju svakako i intelektualne kompetencije kao što je deskripcija i analiza fenomena, to je "kritika" u slabom smislu riječi koja na kraju uvijek izbjegava svoju finalizaciju. Hrvatska akademska zajednica već dvadeset godina ne poznaje nikakvu teorijsku produkciju; najveće medijske *celebrities* iz akademske zajednice koje su u politici ili koketiraju s njome ne objavljuju ništa, a kamoli nešto relevantno. Državni tajnik Fuchs u ministarstvu za obrazovanje navodi u svojoj akademskoj "legitamaciji" mentoriranje jednog magistarskog rada i predavačku aktivnost na diplomatskoj školi Ministarstva vanjskih poslova! Zato ono što vi mislite pod "društvena funkcija" Filozofskog fakulteta, to je kritička društvena funkcija, u smislu ideološke kritike sustava, uključujući i sustav obrazovanja.

Je li povlačenje prvotno dane podrške od strane fakultetskog vijeća rezultat spomenutog sitnog politikantstva ili upućuje i na neutemeljenost samog mita društveno-humanističkih institucija kao povlaštena lokusa artikulacije kritičke misli?

– Filozofski fakultet ne vrši kritičku funkciju, kako se kaže, "po defaultu", to je u njegovoj povijesti uvijek samo eksces, nešto što se uvijek iznova mora osvajati, to ovisi doslovno o danom trenutku, o moći razumnog uvjeravanja ili moći intrige. No karakteristično je ipak da se te "ekscesne" pojave kritičke kulture zbivaju baš na Filozofskom. To proizlazi ipak iz kakve-takve vjernosti umnoj zadaći koja je barem deklarativno upisana u samorazumijevanje humanističkih obrazovnih institucija. Sve ovisi o tome kada i koliko će se pojedinci htjeti "miješati u svoj posao" javne upotrebe uma, a ne kalkulantske pameti, i koliko će se međusobno prepoznati i solidarizirati.

Medijska reprezentacija studentske inicijative očito podliježe standardnim klišejima matrice spektakla. Gotovo svi su se viđeniji komentatori i "opinion makeri" osjetili pozvanim dati svoj obol seciranju fenomena "pobunjenog studenta", partikularizirajući studentski zahtjev do nerazpoznatljivosti i brišući ga u njegovoj punini iz

prostora javne vidljivosti koju mu navodno priskrbljuju. Je li riječ o pukoj nesposobnosti kulturno-medijskog establishmenta da uopće apsorbira ovakav tip političke problematizacije javnog interesa ili se radi o promišljenoj i orkestriranoj strategiji?

– I jedno i drugo ili ni jedno ni drugo! Naime, nije nužno pretpostaviti postojanje orkestrirane strategije. Pa, hrvatska kolumnistička scena jest prava galerija egomana, muških i ženskih, kojima je važnija njihova velika uloga u povijesti hrvatske intelektualne degradacije nego vaša mala retroakcija. Ali ne smijete zanemariti i obične obrazovne ograničenosti najvećeg dijela medijskih "opinionmejkera" koji uopće ne mogu sagledati teorijski, performativni i umjetnički karakter vaše akcije. Ni "američki profesor" u liku Dragana Primorca nije razumio vašu akciju, ali je dobro skužio da odatle prijete politička opasnost. Oni znaju da jesu mrtvi, ali to ne smiju priznati, jer će pasti u provaliju kao likovi u crtanim filmovima koji ne vide da hodaju po zraku. Posebna su priča sâmi mediji koji samorazumljivo polaze od toga da su oni cijela javnost. Vrhunac "teorijske izobrazbe" koju pokazuju agenti medija na terenu sažet je u stavu da "ne postojiš ako nisi bio u (mom) mediju." Ta pozadinska ideologija jest ono što, po mome mišljenju, proizvodi dojam "promišljene strategije". Ona nije promišljena, nego je samo nametnuta matrica.

DUŽNOST STARIJIH

Međutim usporedo s banalnom razinom interpretacije i politički polupismenim medijskim komentarima u studentskim publikacijama javljaju se izrazito afirmativni tekstovi figura poput Rastka Močnika, Borisa Budena, Viktora Ivančića, Andreja Nikolaidisa i mnogih drugih...

– Pa to je jasno, to je minimum koji se nužno mora očekivati! Ali to je uzajamna ekonomika "poklona", solidarizacije i održanja kritičke kulture. Kao što vi trebate pomoć "uglednih intelektualaca" izvana, tako i "ugledni intelektualci" trebaju autentičan medij koji vi inkorporirate. Jer vi ste prije svega "reality based" medij koji je sam sebe stvorio radikalno različitom društvenom porukom i procedurama njezine proizvodnje, tj. plenumom, tribinama, akcijama. Stoga ne vidim previše razloga studentskom divljenju profesorima, intelektualcima, publicistima, a još manje

pretjeranim zahvalama za "ekskluzive" autorima koji vas podržavaju. Tu ste sâmi uletjeli malo previše u zamku spektakla oko "dobrih" *celebrities*. Svi smo mi bez vašeg događaja gotovo spali na društvo mrtvih inteligenata u području humanistike i publicistike, koji se više ili manje uspješno prodaju kao kolumnisti. Mnogi kolumnisti jesu čist proizvod medija, bez ikakva prethodnog minulog rada u bilo kojem poslu. Kako onda mislite da vas adekvatno prepoznaju!

Studentski izazov...

– Iako vas podržavam, kako kažete, od samog početka, ne sviđa mi se zato automatski kad vam netko poručuje "Nemojte odustati, idite do kraja!": revoltiranje je jednako rizično kao i filozofija, onaj tko ne snosi posljedice nekog činjenja ne smije nikoga nagovarati na to. Dužnost "starijih" jest da vam kažu, ako uopće išta, onda: "Ne, pazite..."; i da vas podržavaju su-činjenjem. Što se mene tiče, ja sam se obrazovao na vašim tribinama i nevezanim razgovorima, slušajući i diskutirajući, i možda sam tek sad položio maturu. Velik užitak bilo mi je doživjeti kako takvo nešto "hermetično" kao što su predavanja Branka Despota, koja sam slušao prije trideset godina, savršeno odgovaraju na izazov koji ste postavili. Ja sam se davno udaljio od takva stila, ali to je izvorna snaga autentična filozofiranja koje ne dovršava i ne supstituira praksu pobune, nego se doziva s njome bez naganjanja. Naravno, mi smo i profesionalni akademski filozofi, koji sâmi ispunjavaju i razumijevaju svoje vrijeme, a za ljude "na dnu" važnija je jedna plastična boca u kontejnerima nego cijela vaša akcija, zajedno s profesorskim udjelom. Jedna prodavačica na Dolcu, Dalmatinka, rasplakala se na sâm spomen vaše studentske akcije, zagrabila je odmah u hrpu smokava i projecala pitanje: "Profesore, imate li neku vezu da mi se 'čer zaposli. Završila je politologiju prije dvije godine, zadužila sam se za 50 000 kuna za nju i sakrivan se stalno od vjerovnika." Imate li vi neki komentar na to? Zato prema ciniizmu kolega koje ste nazvali "uglednim profesorima" nemam ništa osim gađenja. Ja sam se školovao "besplatno" i još dobio stipendiju u Njemačkoj za doktorski studij. Ta država nije tražila da joj vratim apologijom niti sam joj je dao. Vama zahvaljujem na pozivu za intervju!

BORISLAV MIKULIĆ rođen je 1957. u Račinovcima. Studirao filozofiju i germanistiku (1976 – 80) te starogrčki i indologiju (1978 – 82) na filozofskim fakultetima u Zadru, Zagrebu, Münsteru i Tübingenu; diplomirao filozofiju i germanistiku 1983. Postdiplomski studij iz filozofije završio na Filozofskom Fakultetu Sveučilištu u Tübingenu (1983 – 1987) s doktorskim radom o Heideggerovoj kritici filozofije (1987) Postdoktorsko usavršavanje (1992 – 1994) nastavio kod Hansa Joachima Krämera (antička filozofija i hermeneutika), Thomasa A. Szlezaka (antička filozofija) i Manfreda Franka (hermeneutika i filozofija jezika) na Filozofskom seminaru Sveučilišta u Tübingenu. Ukupna stručna bibliografija (do 2006) obuhvaća četiri autorske knjige, od čega tri kao izvorno pisana znanstvena rada, pedesetak većih i manjih studija, članaka, saopćenja sa skupova, komentarskih recenzija stručne literature, kritika i primijenjenih filozofskih eseja, objavljenih samostalno ili u zbornicima; također tridesetak prijevoda većih i manjih tekstova (knjiga, studija i članaka) te niz drugih stručnih i publicističkih radova.

Vi birate, ja odlučujem!